

KAISA KORTEKALLIO & LAURA OULANNE

Sairaiden ruumiiden myönteistä politiikkaa

Kirjallisuudentutkija Suzanne Bostin työtä leimaa ajatus läpäisevyydestä suljettuuden sijaan. Tämä koskee ihmisten ja tekstien käsittelytapojen lisäksi tutkimuksen tekemistä. Ihminen ei ole eheä ja muuttumaton subjekti, eikä edes ihmisruumis ole suljettu sitä ympäröivältä maailmalta. Ruumis on jatkuvassa muutoksessa ja yhteydessä kaikkeen, mikä virtaa sen ohi ja läpi. Samoin tutkimus ja kirjoittaminen jäävät aina jossain määrin avoimiksi – niiden vaikutus maailmassa jatkuu pisteen tuolle puolen, ja maailma vaikuttaa takaisin.

”Voiko haavoittuneista ruumiista vuotaa radikaalia politiikkaa?” kysyy Helsingin yliopistolla huhtikuussa puhunut Bost teoksessaan *Encarnación: Illness and Body Politics in Chicana Feminist Literature* (2010)¹. *Encarnación* asettaa haavoittuneet ruumiit ja haavoittuvan kirjoittamisen rinnakkain tutkiessaan kivun poliittisuutta. Yhdysvaltain meksikolaisperäisten chicana-feministikirjailijoiden Gloria Anzaldúan, Cherríe Moragan ja Ana Castillon kirjoittaminen tekee näkyviksi ruumiita ja kokemuksia, joilla on taipumus kadota valkoisessa ja patriarkalisessa valtakulttuurissa. Bostin affirmatiivinen, myönteisiä piirteitä korostava luenta tekee kuuluviksi näitä tekstejä, myös niiden hankalasti sulavilta osilta, joihin kuuluvat ruumiillisen kärsimyksen kuvaukset ja hengelliset, usein alkuperäiskansojen romantisoiduistakin perinteistä ammentavat piirteet. Näihin hän suhtautuu ajoittain kriittisesti, mutta ei tyystin poissulkien. Bost näkee kivun ja sairauden kuvauksissa mahdollisuuden ajatella uudelleen ihmisen muotoutumista suhteessa muihin olioihin ja mahdollisuuden poliittiseen vaikuttamiseen.

Etenkin Gloria Anzaldúan käyttämät välissäolevaa subjektiivisuutta kuvaavat termit, *mestizaje* ja *nepantla*, haastavat helpon kulttuurieliittisen kosmopoliittisuuden. *Mestiza-* ja *nepantla*-kokemusten kuvaukset osoittavat, että etenkin köyhät, sairaat ja rodullistetut ruumiit – kuten meksikolaisamerikkalaisten naisten ruumiit – muotoutuvat maailmassa tiettyjen traditioiden ehdoilla. Ne kokevat siirtymää, muodonmuutoksia ja hybridisiä tiloja (Ana Castillon *Peel My Love Like an Onion* -teoksen rampa tanssija on vuoroin mustalainen, intialainen, espanjalainen ja atsteekki), mutta muutos ei koskaan ole vapaa eikä kivuton. Näin kirjallisuus voi osoittaa epäkohtia, mutta se on myös tapa kuvitella ja jakaa vaihtoehtoisia todellisuuksia ja siten positiivisen (poliittisen) muutoksen väline. Tämä kirjallisuus voi olla posthumanistista, mikä ei tarkoita, että se olisi postmodernia – Bostin tutkijat kirjailijat ammentavat voimaa esikolo-

nialistisesta, modernia edeltävästä ajattelusta, eivätkä he näin ollen osallistu suoraan akateemisissa diskursseissa harjoitettavaan ”modernin dikotomioiden” purkamiseen. Kuten Bost useaan kertaan korostaa, tämä liike ei kuitenkaan ole autenttinen, alkuperäisyyden puhtaudesta ratsastava. Pikemminkin Anzaldúa, Moraga ja Castillo päästävät atsteekki- ja maya-perinteet vaikuttamaan omissa 2000-luvun taitteessa elävissä kehoissaan ja luovat niitä uudelleen.

Keskoskaapin ja kemikaaliyliherkkyyden materiaalisuudet

Kaikki ihmiset kokevat kipua ja kaikkien ruumis on ainakin jossain vaiheessa jotenkin ”hajalla”; kaikki myös tarvitsevat tukea maailmassa toimimiseensa erilaisilta esineiltä. Siksi ruumiisiin kuuluvan puutteellisuuden ja erilaisten kivun kokemusten tunnustaminen voi vapauttaa ajattelun täydellisen, oikeanlaisen ruumiin ja ihmisen ihanteesta, joka itsessään on taipuvainen aiheuttamaan lisää kärsimystä sulkemalla ulkopuolelleen koko joukon normeihin sopimattomia. Näin voidaan tehdä myös identiteettipolitiikkaa avoimmista lähtökohdista. Samoin akateeminen perinne saattaa sulkea ulkopuolelleen rationalististen kehystensä yli vuotavia kokemuksia vaikkapa parantavista esineistä. Bost kuitenkin antaa tilaa esimerkiksi Cherríe Moragan kertomukselle siitä, miten hänen keskosena syntynyt lastaan tukevat sairaalassa sekä keskoskaappi laitteistoinen että äidin sen ympärille asettelemat parantavat kivet, kortit ja nuolenpää. Jättämällä esittämättä itseensä sulkeutuvia loppupäätelmiä tällaisista kokemuksista ja käytännöistä Bost asettaa itsensä tietoisesti alttiiksi ja haavoittuvaksi akateemiselle väkivallalle epävarmuutta ja monitulkintaisuutta karttavassa tiedeympäristössä. *Encarnación* on hänen toinen kirjansa, ”se hullu kirja”, jolle oli vaikea löytää kustantajaa juuri käsittelytavan ylivuotavuuden takia. Onko tämä edes kirjallisuudentutkimusta?

Materiaalisuuden ilmiöt taipuvat affirmatiivisen ajattelun välineiksi myös Bostin seuraavassa, vielä julkaisemattomassa kirjassa. Jos edellisessä teoksessa suuntia antoi chicana-feminismiin liittyvä välitilaisuuden idea, uudessa teoksessa se yhdistyy posthumanistiseen ajatteluun inhimillisen ja materiaalisen ei-inhimillisen yhteenkietoutuneisuudesta. Luennollaan ”Memoir Beyond the Self” Helsingin yliopiston Kristiina-instituutissa Bost toi keskusteltavaksi teoksesta osan, joka käsittelee kirjailija Aurora Levins Moralesin tekstejä ja elämää kaikessa sotkeutuneisuudessaan: niiden ”eläin-, kasvi- ja digitaalisia ekologioita”.

Levins Moralesin tekstit vilisevät muodonmuutoksia ja ei-inhimillisen maailman toimijuutta. Hän näkee kirjoittamisessaan parantamiseen tähtäviä piirteitä, kärsii itse kemikaaliyliherkkyydestä ja on ympäröinyt itsensä Moragan tapaan parantavilla esineillä. Yliherkkyys haittaa Levins Moralesinkin tapauksessa elämää, mutta se voi myös mahdollistaa uudenlaista ajattelua: sairaus tekee näkyväksi sen, miten jaamme maailman symbioottisesti toisten ihmisten lisäksi esimerkiksi ei-inhimillisten kemikaalien kanssa, halusimme tai emme. Levins Morales kutoo avukseen verkkoja, jotka mahdollistavat hänen elämänsä ja työnsä. Digitaalisen kylänsä keräämillä lahjoitusvaroilla hän on rakennuttanut haitallisista kemikaaleista puhdistetun asuntovaunun (”Vehicle for Change”), jonka avulla hän voi kiertää puhumassa ja tapaamassa ihmisiä Yhdysvaltojen eri kolkissa. Tässä tapauksessa mitään moraalista logiikkaa luonnollisen ja keinotekoisien välille on vaikea vetää: yliherkkyyttä voivat aiheuttaa niin pesuaineet kuin siitepölytkin, ja helpotus saattaa löytyä niin perinteisistä lääkekasveista kuin internet-yhteisöistäkin. Levins Moralesin sairaudelle (*multiple chemical sensitivity*, MCS) ei ole yksimielistä tieteellistä hyväk-

syntää, mutta sen kokemuksen tunnustaminen on tutkijalta jälleen haavoittuvuudelle avautuva teko, joka johtaa mahdollisuuksiin ajatella toisin.

Bostin työ osoittaa, että affirmatiiviset lukutavat voivat olla poliittisesti vaikuttavia, ja ettei myönteinen tutkijanasenne välttämättä tarkoita sairauden ja kärsimyksen kielteisten kokemusten vähättelyä tai niiden romantisoimista. Samalla kyseenalaistuu jähmeäksi muotoutunut yhtäläisyys negatiivisuuden ja kriittisyyden välillä. Keskusteluissa Bostin kanssa nousivat kriittiseen tarkasteluun myös jähmettyneet ja kyseenalaistamattomat näkemykset tieteellisen ajattelun rakentumisesta argumenttien ja sulkeutuvien johtopäätösten varaan. Kivun, myrkkujen ja ruumiillisuuden ajattelu saattaa vaatia toisenlaisia, avoimempia ja huokoisempia rakenteita, etenkin kun tunnustetaan, että tutkijatkin ovat tuntevia ja kipuilevia ruumiita.

Suzanne Bost ja feministiseen teoriaan erikoistunut kansainvälisten suhteiden tutkija Elina Penttinen organisoivat Bostin vierailun yhteyteen väitöskirjatyöpajan ”What does literature do for feminist politics?”, jossa valitsi akateemisille seminaaritilanteille epätyypillinen hyväksynnän ja kuuntelevan läsnäolon ilmapiiri. Bostin ja Penttisen kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen muutama nuori tutkija hengittää hetken vähän vapaammin kaiken kietoutuneisuuden ja sotkuisuuden keskellä – ja hengityksestähän saattaa kehkeytyä ties mitä poliittisen eläimen ääntelyä.

Viite & Kirjallisuus

- 1 Suzanne Bost, *Encarnacion. Illness and Body Politics in Chicana Feminist Literature*. Fordham University Press, New York 2010, 116.